

ERMENİSTAN-GÜRCİSTAN SINIRININ TARİHSEL ARKA PLANI VE GÜNCEL DURUMU

İlaha KHANTAMİROVA

-

Analiz No : 2025 / 26

03.07.2025

Sınır Belirleme Süreci

Son dönemde Gürcistan ve Ermenistan arasında sınır hatlarının belirlenmesi meselesi, iki ülkenin yetkilileri tarafından sıkça gündeme getirilmektedir. Yaklaşık 219 kilometre uzunluğundaki bu sınır, genel olarak Çarlık Rusyası dönemindeki idari sınırlara dayanmakta olup, 1918-1919 yıllarında Lori ve Borçalı bölgeleri nedeniyle çıkan Gürcistan-Ermenistan savaşı sonrasında Lorinin tarafsız bölge statüsü kazanması ve 1921 yılında Sovyet yönetiminin kararıyla Lori bölgesinin Ermenistana bağlanmasıyla bugünkü şeklini almıştır. Sovyetler Birliğinin ilerleyen dönemlerinde ise küçük değişiklikler dışında sınırda kayda değer bir değişiklik yapılmamıştır.

Sovyetler Birliğinin dağılmasına yakın dönemde, bölgede yaşayan Ermenilerin özerklik talepleri ve Gürcistanın bu taleplere karşı aldığı önlemler çerçevesinde bazı sınır hatlarının kapatılması, bölgenin hem ekonomik hem de sosyal durumunu olumsuz yönde etkilemiştir. Bu çerçevede, sınır hattında yer alan Lalvar dağ kütlesinin kuzeyindeki ormanların ve Ermeni köylerinin, ayrıca Ermenistan tarafındaki Azerbaycan köylerinin idari bağlılığı günümüze kadar çözülmemiş sorunlar olarak kalmaktadır.

Genel olarak sınırdaki sorunlar ele alındığında, sınırın batı ve doğu olmak üzere iki ana kısma ayrıldığı görülmektedir. Batı kısmında Bavra köyü ve sınır kapısı civarındaki bölge dışında büyük ölçüde tartışmalı alan bulunmamaktadır. Ancak Metsavan köyünün doğusunu kapsayan doğu kısmında, sınır hattı dağ sırasının su bölümü çizgisini takip etmesine rağmen, karmaşık sınır geometrisi, ormanlık alanlar ve sınır hattına çok yakın yerleşim birimleri nedeniyle oldukça karışık bir yapı sergilemektedir.

Akhkyorpi-Debed hattında, Gürcistan tarafında sınır hattına bitişik yerleşim birimleri arasında çoğunluğu Ermeni nüfuslu olan Akherpi, Chanakhchi, Opreti, Khokhmeli, Khojorni, Gulbağı ve Burdadzor köyleri ile Azerbaycan nüfuslu Mollaoghli, Burma, Sadakhlo ve

Tazakend köyleri yer almaktadır. Ayrıca sınır hattının belirlenmesinde bir diğer önemli mesele de tarihi ve kültürel anıtların statüsüdür. Özellikle Orta Çağdan kalma, Ermenilere ait Khorakert Manastırı ve Khojorni Kilisesi ile Gürcülere ait Khujapi Manastırı çevresindeki tartışmaların çözüme kavuşturulması gerekmektedir[1]. Genel olarak meseleye bakıldığında, sınır hattında ortaya çıkan sorunların temel nedeni, sınır çizilirken bölgenin etnik yapısının, tarihsel aidiyetlerin ve sosyo-kültürel bağların göz ardı edilmesidir.

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra sınır meselesi her iki devlet tarafından zaman zaman gündeme getirilmiştir. 1995 yılında iki ülke arasında, teknik haritalandırma ve siyasi müzakereleri yürütmek amacıyla Hükûmetlerarası Ortak Komisyon kurulmuş, ancak bu komisyon uzun süre etkin bir şekilde çalışamamıştır. 2003 yılında, dönemin cumhurbaşkanları Koçaryan ve Şevardnadze sınırların birkaç ay içinde belirleneceğini açıklamış, ancak süreç 2010 yılında sınırın 147 bazı kaynaklara göre ise 160 kilometrelik kısmı üzerinde mutabakata varılmasından sonra kesintiye uğramıştır[2].

Ülkelerin iç ve dış politikalarındaki gelişmeler bu süreci bir süreliğine ertelemişse de, 2024 yılı Ocak ayında Ermenistan ve Gürcistan arasında imzalanan Stratejik Ortaklık Anlaşması, taraflar arasında sınır belirleme sürecine dair diyalogun yeniden başlamasını sağlamıştır. Bu anlaşmadan birkaç ay sonra açıklamalarda bulunan Ermenistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Kostanyan, tüm komşularla sınır hatlarının 1991 tarihli Alma-Ata Deklarasyonu temel alınarak belirleneceğini ifade etmiştir[3].

Samtshe-Cavaheti Bölgesinde Etnik Yapı

Ermenistan ve Gürcistan arasında sınır hatlarının kesin olarak belirlenememesinin temel sebeplerinden biri, bölgenin tarihsel süreçlerin şekillendirdiği etnik yapısı ve tarihsel aidiyet sorunudur. Bu bağlamda, Lori bölgesinde sınır hatlarında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ile Samtshe-Cavaheti bölgesinin etnik yapısı nedeniyle Ermenistana olan kültürel ve ekonomik bağlılığı, konunun araştırılması açısından önem arz etmektedir.

Gürcistanın güneybatısında bulunan Samtshe-Cavaheti bölgesi, Ermenistanın kuzeybatısıyla sınır teşkil eder. Samtshe-Cavaheti, tarihsel olarak iki alt bölgeye ayrılmaktadır: Ahılkelek ve Ninotsminda rayonları Cavaheti'yi oluştururken, Aspindza, Ahıska ve Adıgön rayonları ise Meshetya olarak da bilinen Samtshe'yi oluşturmaktadır. Karışık bir etnik yapının gözlemlendiği Cavahetide, 2002 yılı verilerine göre nüfusun yaklaşık %90ını Ermeniler oluşturmaktadır[4].

Tarih boyunca nüfusun ağırlıklı olarak Müslümanlardan oluştuğu bu bölge, 19. yüzyılda Osmanlı-Rus savaşları sonrasında Osmanlı İmparatorluğunun Kafkasyada toprak kaybetmesiyle birlikte ciddi bir nüfus değişimine uğramıştır. Bu toprak kayıpları, Rusya İmparatorluğu açısından bölgeyi Hristiyanlaştırmak için bir fırsat yaratmıştır. Bu bağlamda, Samtshe-Cavaheti bölgesinin yerel sakinleri olan Ahıska Mesket Türkleri vatanlarından zorla veya dolaylı baskılarla Anadoluya göç etmek zorunda kalmış; boşalan topraklara ise Kars, Ardahan ve İrandan Ermeniler yerleştirilmiştir. Bu süreç, bölgedeki mevcut sosyal ve kültürel çeşitliliğin temelini oluşturmuştur[5].

Ahıska Türklerinin bölgeden sürülmesinin en dramatik dönemi ise 1944 yılında gerçekleşmiş ve bu nüfus Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistana zorunlu olarak sürgün edilmiştir[6].

Günümüzde Ahıska Türklerinin geri dönüşü hâlâ çözülmemiş bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir. Gürcistan, 1999 yılında Avrupa Konseyine üye olurken Ahıska Türklerinin dönüşünü taahhüt etmiş; ancak bu süreç, bölgede yaşayan Ermeniler ve Gürcüler tarafından hoş karşılanmamıştır. Gürcü hükümeti, iki halkın birbiriyle çatışabileceği endişesiyle topraklarında yeni bir etnik gerilim yaşanmasını istememiştir. Ermeniler ise, Ahıska Türklerinin geri dönüşüyle birlikte ellerindeki mülklerin tehlikeye gireceği ve ekonomik çıkarlarının zarar göreceği endişesini taşımıştır.

Ayrıca, etnik sorunun yıllardır çözülememesinin sebeplerinden biri olarak, Gürcü devletinin bölgede yürüttüğü asimilasyon politikaları da gösterilmektedir. Gürcü yönetiminin zamanında bölgeden göç ettirilen Ahıska Türklerini Meshetyalı Müslümanlar, Gürcü Müslümanlar veya Sürgün Edilmiş Meshetiler olarak tanımlaması, bu yaklaşımın bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, Ermeni toplumu da Gürcü devletini Cavaheti bölgesindeki Ermeni nüfusu asimile etmeye çalışmakla; Gürcü ve Türk nüfusu bölgeye yerleştirerek Ermenilerin sayısını azaltmakla suçlamaktadır.

Ermeniler ayrıca, Ermenistan ile sınır ticaretine getirilen katı gümrük engellerinin, bölgede ekonomik yaşamı zorlaştırarak buradaki Ermenileri Ermenistana göç etmeye zorladığını ileri sürmektedir[7].

Bölgede yaşayan Ermeniler, Samtshe-Cavahetiyi tarihsel olarak kendi toprakları olarak kabul etmekte ve bu bölgenin Ermenistana bağlanması amacıyla çeşitli örgütler kurarak siyasi ve kültürel faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu bağlamda, Sovyetler Birliğinin yıkılmasına yakın dönemde Karabağda başlayan süreç, Cavahetideki Ermeni nüfusun da siyasi açıdan aktifleşmesine yol açmıştır. Ermeniler, Cavakh Halk Hareketini kurarak siyasi ve kültürel özerklik talep etmiş, Ermenistan ile daha yakın bağlar kurma girişiminde bulunmuş; ancak Gürcistan, Sovyetlerden ayrılıp bağımsızlığını ilan ettikten sonra bu taleplere karşı çıkmıştır.

Ermenilerin bölgede etkili olmasına katkı sağlayan bir diğer unsur, Sovyet döneminde bölgede konuşlanan Rus askeri üssüydü. Personelinin bir kısmı Ermenilerden oluşan bu üs, bölgedeki Ermeniler için hem ekonomik hem de siyasi bir üstünlük anlamına gelmekteydi. Ancak, 2007 yılında Gürcü hükümetinin üssü kaldırma kararı alması, Ermenilerin bölgedeki etkisini büyük ölçüde azaltmıştır[8].

Lori Bölgesinde Sınır Anlaşmazlıkları

Ermenistan ile Gürcistan arasında yaklaşık 150 kilometrelik sınırı olan Lori bölgesi diğer tartışmalı bölgedir. Kuzeyde Gürcistanın Kvemo Kartli bölgesi ile sınırlı olan bu alan, iki devlet arasında önemli sınır anlaşmazlıklarının yaşandığı bir alandır. Tarihsel olarak Kvemo Kartli ve Lori bölgeleri, Borçalı Türklerinin yoğun olarak yaşadığı ortak bir coğrafya

olmuştur. Günümüzde Kvemo Kartli bölgesinin toplam nüfusunun %45,1i Borçalı Türklerinden, %44,7si Gürcülerden ve %6,4ü ise Ermenilerden oluşmaktadır[9].

20.yüzyılda Ermenistanda kalan ve günümüzde Türk nüfusunun bulunmadığı Lori bölgesi, tarihsel olarak Borçalı Türklerinin yaşadığı bir alan olmuştur. 18. yüzyılda Afşar Hanedanı döneminde Kartli-Kaheti Krallığına bırakılması, bölgenin kültürel ve demografik yapısında önemli değişimlere yol açmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun I. Dünya Savaşını kaybetmesi sonrasında bölgeye müdahale eden İngilizler aracılığıyla taraflar arasında savaş durdurulmuş ve geçici bir sınır çizilmiştir. Bu süreç sonucunda Borçalı toprakları üçe bölünmüştür. Bugün Kvemo Kartli bölgesi olarak bilinen kuzey kısmı Gürcistana, güney kısmı Ermenistana bırakılmış; Lori ise tarafsız bölge ilan edilmiştir[10]. Ancak, 1921 yılında Sovyet yönetimi, Gürcistan ve Ermenistan arasındaki sınır meselelerini değerlendirirken, tarafsız bölge statüsündeki Lorinin Ermenistana bağlanmasına karar vermiştir. Bu tarihsel karar sonucunda bölge, tamamen Ermeni nüfusunun yaşadığı bir alan haline gelmiş ve bu durum, sınır hattının belirlenmesindeki güncel sorunların temelini oluşturmuştur.

Bölgenin Taraflar İçin Stratejik Önemi

Bölge, coğrafi konumu ve etnik yapısı nedeniyle jeopolitik önem taşımaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu gibi projeler bu bölgeden geçmektedir. Bölge, Hazar ve çevresini Batıya bağlayan stratejik bir hattır. Bölgede yaşayan Ermeniler, mevcut Tiflis-Gümrü demiryolunun bulunmasına rağmen Bakü-Tiflis-Kars demiryolunun Ermenistandan geçmemesine tepki göstermiştir.

Ermenistanın kuzeybatısında, Samtshe-Cavaheti bölgesinde yer alan Bavra Gümrük Kapısı, ülkenin Gürcistan üzerinden dış dünyaya açıldığı en önemli geçiş noktalarından biridir. Ayrıca Ermenistan, Gürcistan üzerinden Poti ve Batum limanlarını kullanarak Karadenize açılabilmektedir[11].

Sonuç

Gürcistan ve Ermenistan arasındaki ilişkiler yalnızca coğrafi komşulukla sınırlı değildir. Bu iki ülke arasındaki sınır bölgelerinde Ermeniler, Türkler, Gürcüler ve diğer etnik grupların bir arada yaşaması, bölgenin etnik yapısını karmaşık hale getirmekte ve sınır ilişkilerine doğrudan etki etmektedir. Bu etnik çeşitlilik, sınırın belirlenmesi sürecinde sadece teknik değil, aynı zamanda sosyo-politik zorluklar da doğurmaktadır.

Buna ek olarak, Ermenistanın Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan arasında jeopolitik olarak sıkışmış bir konumda bulunması ve zaman zaman uluslararası düzeyde yalnız bırakılması, onu sınır komşularıyla ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye ve istikrarlı bir dış politika inşa etmeye zorlamaktadır. Bu nedenle, Ermenistan ile Gürcistan arasındaki sınır sorununu değerlendirirken sadece güncel diplomatik gelişmeler değil, bölgenin tarihsel arka planı,

etnik yapısı ve siyasi dinamikleri de dikkate alınmalıdır.

Görsel: https://az.armradio.am/

[1] Delimitation Issues of the Armenian-Georgian Border, 23 Haziran 2025, https://rcsp.am/en/entry/6365/delimitation-issues-of-the-armenian-georgian-border

[2] Delimitation Issues of the Armenian-Georgian Border, 23 Haziran 2025, https://rcsp.am/en/entry/6365/delimitation-issues-of-the-armenian-georgian-border

[3] Ermenistan ve Gürcistan sınır belirleme çalışmalarının yeniden başlatılması konusunda anlaşmaya vardı, 17 Haziran 2025, https://www.ermenihaber.am/tr/news/2024/04/11/Ermenistan-G%C3%BCrcistan-s%C4%B1n%C4%B1r-belirleme/272457

[4] Yuliya Bilestka; Turgut Kerem Tuncel, Ahıska Türklerinin Gürcistana Geri Dönüşü ve Ermeni Faktörü, *Gürcistandaki Müslüman Topluluklar*, AVİM, 2016. S. 323.

[5] Nejla Günay, Osmanlının Son Döneminde Ahıska Türklerinin Anadoluya Göç ve İskanı, *BİLİG*, Bahar 2012/ Sayı 61. 121-142.

[6] Esedov Murat, Tarihi Türk Yurdu Samtshe-Cavahet Türkiye- Gürcistan Politik İlişkilerine Etkisi, *Yeni Türkiye*, 98/2017. S. 3.

[7] Деармянизация Джавахка или интеграция без ассимиляции, 19 Haziran 2025, https://russia-armenia.info/node/17757

[8] Kafkasya'da Cevaheti (Gürcistan) ile Krasnodar (Rusya) Ermenilerinin Jeopolitiği ve Özerklik Arayışları 19 haziran 2025, https://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=218

[9] Ali Asker- Özger Nur Öğütcü, Borçalı Türkleri: İslam, Mezhep ve Din Temelli Sorular, Gürcistandaki Müslüman Topluluklar, AVİM, 2016. S. 222.

[10] 1918-ci ildə Ermənistan-Gürcüstan müharibəsi və Cənubi Borçalının, Loru-Pəmbək bölgəsinin ermənistana birləşdirilməsi, 20 Haziran 2025, https://1905.az/1918-ci-ild%C9%99-erm%C9%99nistan-gurcustan-muharib%C9%99si-v%C9%99-c%C9%99nubi-borcalinin-loru-p%C9%99mb%C9%99k-bolg%C9%99sinin-erm%C9%99nistana-birl%C9%99sdirilm%C9%99si/

[11] Арис Казинян. Грузия, Самцхе-Джавахетия и "тюркское кольцо" вокруг Армении, 24 Haziran 2025, https://old.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/msg/2004/01/m16998.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: KHANTAMİROVA, İlaha. 2026. "ERMENİSTAN-GÜRCİSTAN SINIRININ TARİHSEL ARKA PLANI VE GÜNCEL DURUMU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 26. Temmuz 03. Erişim Ekim 30, 2026. https://avim.org.tr/tr/Analiz/ERMENISTAN-GURCISTAN-SINIRININ-TARIHSEL-ARKA-PLANI-VE-GUNCEL-DURUMU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır